

Hizmetteki düsturları sadece hizmet dairesinde değil, şüphesiz toplumsal hayatımızda da yaşamalıyız. Fakat bazıları bizi zorluyor, alçak gönüllü olmak vs... Bu konuda nasıl itidalli olunabilir?

"Her adam için, heyet-i içtimaiyede görmek ve görünmek için mertebe denilen bir penceresi vardır. O pencere kamet-i kıymetinden yüksek ise, tekebbürle tetâvül edecek. Eğer kamet-i kıymetinden aşağı ise, tevazu ile takavvüs edecek ve eğilecek, tâ o seviyede görsün ve görünsün. İnsanda büyüklüğün mikyası küçüklüktür, yani tevazudur. Küçüklüğün mizanı büyüklüktür, yani tekebbürdür."

"Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur. Kavînin zayıfa karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur. Bir ülül'emrin makamındaki ciddiyeti vakardır, mahviyeti zillettir; hanesindeki ciddiyeti kibirdir, mahviyeti tevazudur. Fert mütekellim-i vahde olsa, müsamahası ve fedakârlığı amel-i salihdir; mütekellim-i maalgayr olsa hıyanettir, amel-i tâlihtir. Bir şahıs kendi namına hazm-ı nefis eder, tefahur edemez; millet namına tefahur eder, hazm-ı nefis edemez."(1)

Her insan için toplum hayatı, bir vitrin ve pencere gibidir. Bazen bu vitrin ve pencere, uzun veya kısa olabiliyor. Şayet kişi, topluma bakan o pencereye göre küçük kalıyor ise, kibir ile boşluğu doldurmaya çalışır. Yani hak etmediği o makam ve mevkie layık durabilmek için, suni bir şekilde uzamaya çalışıyor ki, bunun adı tekebbür ve kibirdir.

Bir de kişi uzun ve büyük olup, topluma bakan pencere küçük kalabiliyor. O zaman kişi o pençeye göre eğilip, tevazu gösteriyor. Yani manevi kameti çok büyük zatlar, toplum penceresinde sair insanlarla irtibata geçip, diyalog kurabilmek için onların seviyesine eğiliyorlar. Demek insanlarda büyüklüğün ölçüsü küçüklük ve tevazu göstermek iken, küçüklüğün ölçüsü büyüklük taslayıp kibirlenmektir.

Zayıf bir adamın, kuvvetli bir adama karşı izzetli olması, yani şeref ve haysiyetini düşürmemek için vakur davranması güzeldir. Ama aynı davranış kuvvetli adamda olsa, yani kuvvetli adam, zayıf adama karşı izzet gösterse, bu kibir olur ve soğuk düşer. Zira, kuvvetli adam, zaten haysiyet ve şerefini kuvvetinden dolayı koruyor. Bir de davranış olarak izzet gösterse, o zaman kibire kaçmış olur. Ama zayıf

adamın haysiyet ve şerefini koruyacak gücü olmadığı için, davranışı, vakur hali ile koruması gerekiyor. O da güzel ahlaktan sayılmıştır.

Fakir bir adam, zengin evine gitse, haysiyet ve şerefini muhafaza için tamahkar ve ihtiyaç sahibi olduğunu göstermemek için varlıklı gibi davransa, bu güzeldir. Ama zengin adam, fakirin evine geldiğinde, varlıklı gibi değil, fakir gibi davranması güzel olur. Aksi durumda, fakiri incitir ve kibre girmiş olur.

Kuvvetli adamın zayıf adama karşı alçakgönüllü olması güzeldir. Ama zayıf adamın, kuvvetli adama karşı alçakgönüllü olması zillettir. Yani aşâğılık bir durumdur. Sanki ondan bir şeyler dileniyor ve ona el açmış bir vaziyet olacağı için, izzetli olması lazım geliyor. Onun için zayıf adam, şeref ve haysiyetini korumak için, kuvvetliler yanında vakarlı olması lazımdır, güzel olan da budur. Yani bir davranış, kişinin konumuna göre şekil kazanıyor ve ona göre hareket etmek lazımdır.

Bir valinin, makamındaki ciddiyeti ve ağırbaşlılığı vakardır ve güzel bir davranıştır. Tevazu ve alçakgönüllü olması ise zillettir. Makam gereği ciddiyet lazımdır. Zira tevazu içinde olsa, kimse onu takmaz ve o makam laçkalaşır, otoritesi yok olur. Aynı vali, evinde vakur ve ciddiyet gösteremez. Gösterse, kibir olur. Evinde valilik taslayamaz. Zira misafir, efendi; vali ise, hadimdir. Evinde tevazu ve alçakgönüllü olması gerekir, güzel olan da budur. Burada verilen mesaj: Ahlaki değerler, konum ve makama göre değişiklik gösteriyor, karıştırmamak lazımdır.

Fert, kendi hesabına ve nefsinin aksine ne kadar fedakar ve hoşgörülü olsa o kadar güzeldir. Ama başkasının adına veya başka bir cemaatin, grubun namına fedakarlık ve hoşgörü gösteremez, gösterse, emanete ihanet olur. Bir dernek başkanından, arkadaşı, şahsından borç istese, dernek başkanı derneğin kasasından borç verse ihanet olur. Kendi cebinden ne kadar verirse o kadar güzel olur.

Bir şahıs, kendi namına bir hakareti, bir tenkidi nefesine yedirebilir. Ne kadar yedirse, o kadar güzel olur. Kendi namına gurur ve fahir gösteremez. Ne kadar gösterse o kadar zarardır. Aynı durum milleti veya mensubu olduğu cemaati için olursa, vaziyet değişir. Bu kez, fahirlenmek ve müdafa etmek güzeldir. Nefsine yedirmek ise hıyanettir.

Biri gelse, şahsa değil de, mensubu olduğu millete ya da cemaate hakaret etse, haksız yere hücum etse; şahıs, bu hakaretleri kendine yedirse ve sussa, yani müdafaa etmezse, ihanet; ama aynı kişi, şahsın kendisine hakaret etse ve şahsi kusurunu tenkit etse, o zaman nefesine yedirmek güzel, karşı koymak ise çirkin olur.

Tevazu ve nefsi ıslah için yapılan murakabe; insanın iç dünyası ile ilgilidir. Yoksa insanların elinde oyuncak olup dalga malzemesi olmak vakar ve izzete yakışmaz. İnsan bu dengeyi kendi kalbinde ve iç dünyasında kurmalıdır. Yeri geldiğinde mütevazi, yeri geldiğinde vakur olmak gerekir. Her türlü davranışa tek bir kalıpla mukabele edilmez. İzzet ve haysiyetimize yapılan bir saldırıda vakur olmak

güzel iken, hak namına yapılan bir tenkide karşı da mütevazî olmak ve kusuru üzerimize almak müstahsendir.

(1) bk. [Mektubat, Hakikat Çeçirdekleri](#)